

BALÁZS ATTILA:

A meztelen folyó

Csak egy közúti baleset. Ha a kortárs irodalomban nem is, Budapest utcáin mindenképp szokványos ügy. Csak egy kis forgalmi fennakadás. Egy csapat bámeszkodó, egy kiborult, zokogó-hányó villamosvezető és egy holttest – már amennyi látszik belőle. Továbbá egy ráérős elbeszélő, akinek van ideje megállni, és lajstromba venni mindezt. A körülötte állók mozdulatait és mondatait, hátuk mögött a tovább áradó forgalmat, a környező kirakatokat, a kék zoknit és a „spicces cipőt” a villamos alól kilógó férfilábon.

Pillanatkép gázolással. Prózában akár rossz is lehetne, de nem az. Főképp, mert a háttérben jól kivehető az elbeszélő arca, amelyről az utólagos műhelymunka – a megszövegezés – során sem lett kiretusálva az iszonyat. És mert az ilyen válságos pillanatokban is – ilyenkor csak igazán? – működik az írói emlékezet. Csak úgy mellékesen, a „spicces cipő” kapcsán felidézve Kovalszky Rezsőt, az újvidéki ének- és tánc tanárt. Ezután pedig már ki lehet mozdulni a képből, menni tovább, hogy út közben valahonnan (a Király utcából) előtűnhessen egy búvárbolt reklámtáblája is – és innen már tényleg csak egy karcsapás az Adria. Tengerparti vakációk, egy tánc tanár botrányba fulladó szerelmi kalandja,

meg egy kis kamaszerotika. Tehát a szokásos: keserédes valcer szerelmek és az elmúlás között? Persze, és ezt már a cím (*valse triste*) után is lehetett volna sejteni. De novella a felépítése mesteri. Könnyed sasszézás az emlékek között, újabb és újabb történetfoszlányok elegáns, hanyag odavetése – mintha tényleg csak véletlenül –, hogy azután a végére derüljön ki, a féktelen örömmesélés mögött folyamatosan működött a tudatos, szigorú szövegrendezés. Hogy ezt az elbeszélő pontosan hogyan is csinálja, annak részletezésére itt most sem hely, sem idő – egyébként is, tessék inkább elolvasni!

A meztelen folyó – amiből ezt a gyöngyszemet kihalásztam – sokadik kötete az újvidéki születésű, 1991 óta Budapesten élő Balázs Attilának. „Folyópróza” – áll a könyv címe alatt, és a hátsó borító kedvcsinálója is arról akar meggyőzni, hogy az alcím egyben műfaj-meghatározás is. Pedig szó sincs regényről vagy feltartóztathatatlanul áradó szövegfolyamról. Jól körülhatárolt, sokféle témájú, terjedelmű és műfajú szövegek ezek. Ami közös bennük, az a víz, bár az sem mindig folyó, sokszor inkább tenger. És persze az állandó sodrás, amiért a történetek mögött álló lendületes, nosztalgikus-ironikus, együttérző-gúnyos, szabálytalanul, tobzódva mesélő narrátor felel. Az elbeszélő, aki a kötet elején „szabálytalan krónikát” ígér, „amely vékony, kanyargó, bá-

tortalanul csurdogáló érként kezdődik, hogy hatalmas, erős folyóvá duzzadjon, úgy ömöljék – táncoltatott labdával a hátán – bele a tengerbe...” A történet úticélja tehát a tenger, a narrátoré viszont a haza. De ami ezekben az Újvidék és a pesti Király utca között cikázó epizódokban megragadható, az inkább a hazatérés, a megérkezés állandó elmaradása, örökös hiánya. Így lesz elbeszélőnknek – jobb híján – „maga a hiányos nyelv a hordozható, költöztethető jó-rossz hazája...” Ezért a fenti folyóhasonlat sem annyira egy valahonnan valahová tartó krónikára, mint inkább a nyelvi megformálásra vonatkozik.

A következetes szabálytalanságba, a labdatáncoltatásba pedig már minden belefér. Lehet útleírás, esszé, legenda a lápi tünderről, „tudományos” értekezés a sellőkről vagy épp naplószerű visszaemlékezés – bármi, amit az elbeszélés magával tud sodorni. Sokat bír, sokat is visz ez a nyelv. Feltűnően gazdag és feltűnően nincs köze a Király utcához. Az elbeszélő saját szókincsével és mondatainak dallamával igazolja története állítását. Nem, Balázs Attila tényleg nem érkezett meg, nem lett belőle pesti író – és ezért mi, itthon levők, itthon olvasók hálával tartozunk neki.

NAGY IMOLA DÓRA

(*Árkád–Palatinus, Budapest, 2003,*
257 oldal, 2190 Ft)

MURÁNYI ZITA:

Tükörpalota

A szerző – míg el nem felejttem: Bródy Sándor-díjjal jutalmazott – első kisregényében nem új, nem is ismeretlen téma boncolgatását, körülményeit tűzte ki célul. Jelesül életének hozzátétlegesen első tíz esztendejéről ír. A borítón az áll: *Tükörpalota*, ámde a címlapon már az is szerepel alatta: *Mozaik*. Ez pedig fontos lesz az alábbiakban. Mégpedig azért, mert megvilágítja (s e helyütt szó szerint is akár, mert egy mozaikból épített vagy azzal kirakott *tükörpalota* igen finom [s nem csak szó-] játék), szóval úgy hiszem, megvilágítja e kissé fragmentált regény struktúráját. Aláhúztam, s ideírom most, mire gondolok: „Akár egy jól megkomponált zeneműben az élet, több szólam váltotta egymást, nem szabályos rendben, de nem is össze-vissza, improvizatív jellegét hangsúlyozva a darabnak.” Ez a három-négy sor a *Lassú éjés* című fejezetből való, s az apuka öngyújtó-lángjának táncáról beszél. Vagy hát (ha így jobban tetszik, s nekem mindenképpen) arról a káoszról, ami mindazt/mindezt a kiszámíthatatlanságot generálja. Merthogy hiába van ilyen-olyan tudományunk, képtelenség, egyszerűen képtelenség kitalálni, merre fog megmozdulni egy akár zárt térben meggyújtott „öngyufa” lángja. Mint ahogy épp oly képtelenség megsejteni a pár naposan alukáló Nárcisz-